

opusdei.org

Franquisme sociològic "Memòria ingènua"

Llibre escrit per Alfons Balcells Gorina (1915-2002), publicat per l'editorial La Formiga d'Or.

11/01/2011

Hauria de parlar de política, també. Es pot dir que durant bona part de l'època de Franco hi va haver un franquisme institucional o polític, el de les classes dirigents; una migrada –per les circumstàncies– resistència, en bona part situada fora del

sistema, ja que a dintre no hi tenia cabuda; i un altre franquisme sociològic, clarament majoritari, que estava senzillament conforme que la situació, des d'una perspectiva marcada pel trauma de la guerra civil i l'autarquia posterior, no fos pitjor que en molts moments de la República i sobretot al llarg de tota la guerra.

Dins d'aquesta majoria sociològica, em sembla que alguns van patir una mena de síndrome d'Estocolm, mentre va durar el franquisme, i no se'n van desempallegar fins que en acabar-se el règim, van poder finalment tastar el que era la llibertat política. Aleshores van sorgir amb força els afanys de revenja per part de tants i tants que pensaven que els havien escapçat una part important del desenvolupament humà.

Jo, però, puc dir que era força conscient del que passava, i en bona part hi vaig estar d'acord.

Ara bé, no he entès mai per què s'estableixen tan sovint –per part d'historiadors, de periodistes, de sociòlegs– determinades vinculacions entre l'Opus Dei i la situació política que es va viure a Espanya durant els anys que va durar el franquisme, i especialment al llarg dels dos decennis que van de 1955 a 1975.

D'una banda, cal no oblidar que en el temps de la guerra i l'immediatament posterior, no foren gaires els casos de catòlics practicants, fora de Catalunya i el País Basc, que davant la persecució religiosa que hi va haver abans i durant el conflicte, optessin malgrat això per ser fidels a la república. Els casos més famosos són ara tan coneguts potser per això: per la seva excepcionalitat. I a Catalunya i al

País Basc, l'Opus Dei no hi havia arribat. I quan hi arribà, després de la guerra, ho féu trobant-se ja la situació sociològica de tots coneguda.

Certament, segur que no sóc jo el més indicat per dir que molts membres de l'Opus Dei no eren franquistes, ni de cor ni de conveniència, però això és radicalment cert. I d'una manera sospitosa, quan alguns parlen d'aquesta qüestió, de primer no tenen en compte que el fet de pertànyer a l'Opus Dei no canvia les opinions polítiques dels seus membres; segonament, s'encoloma de manera gratuïta als que van tenir càrrecs en el règim –o, també ara, als que tenen responsabilitats en els més diversos àmbits econòmics o socials– la denominació de “destacats membres de l'Opus”; i finalment, sembla que s'obliden gairebé de manera sistemàtica alguns noms i fets de la història de tots aquells anys que desmentirien de manera fefaent

aquest tòpic de “l’Opus franquista”:
des del cas d’alguna família
republicana prou coneguda, amb
càrrecs de responsabilitat en el règim
anterior a la guerra civil, que va ser
perseguida cruelment per aquest fet,
fins a la participació de gent de
l’Opus Dei –a títol personal, com els
altres– en diversos fets considerats
pel franquisme com a revolucionaris,
separatistes o conspiradors.

Sembla que alguns historiadors i
periodistes només concedeixen carta
de ciutadania antifranquista –i
encara tardana, cosa que no critico,
perquè és un fet– a Rafael Calvo
Serer i a alguns altres membres de
l’Opus Dei que en el darrer decenni
de Franco van emprendre –pel seu
compte, i amb altra gent que no
tenien cap vinculació amb l’“Obra”–
aventures mal vistes pel règim, i en
alguns casos perseguides fins a la
destrucció física d’algun mitjà de
comunicació que tothom té al cap. I

aquests, i tots els altres, són “una excepció” a “l’Opus franquista”? Per què no a l’inrevés?

Per a mi, això sempre ha estat un misteri. Com és que encara dura, i dura tant, el tòpic?

Ara, que han passat anys i panys, gairebé fa riure si es pensa en els qui, sense gaire perspectiva històrica, han jutjat i continuen jutjant com si fossin fets actuals, amb categories i valors d’ara, successos que s’esdevingueren fa trenta, quaranta o cinquanta anys, i sembla que no tenen gens en compte els qui, en una banda o l’altra o, com la majoria, enmig, els van viure en primera persona, activament o passiva, dia a dia, fent en cada cas el que creien en consciència i honradament que podien fer. Hi ha historiadors que col·loquen graciosament la gent en diversos bàndols, i jutgen uns i altres amb unes categories polítiques que

han estat descobertes en aquest país molts anys després dels fets analitzats. I això és fer trampa. Perquè una gran majoria de la gent, en aquest país, no eren de cap color, políticament parlant: es dedicaven a viure al dia, sense grans preocupacions i, sobretot en els anys de la guerra, desitjaven senzillament que s'acabés i que hi hagués un mínim de pau. Els historiadors dels pròxims segles tindran molta feina si volen extreure de la bibliografia espanyola dels dos últims terços del segle XX la part de veritat que enclouen tants relats partidistes d'un i d'un altre signe.

Malauradament, però, encara és possible ara veure de tant en tant en alguns polítics, historiadors i periodistes, aquella mateixa fixació *ad hominem* contra la pertinença o simpatia d'algú a l'Opus Dei, sense adonar-se que el fet d'actuar així reflecteix senzillament que hom ha

begut i ha paït com si fos un bon beuratge l'aigua tèrbola de les fonts dels diaris falangistes. En alguns casos, potser es fa sense especial bel·ligerància, però com de fet, i seguint per tant les consignes d'aquells periòdics de fa trenta i quaranta anys, es dóna per bo que són un grup amb interessos polítics, professionals o socials homogenis.

Sigui com sigui, és indubtable que el meu lloc durant la guerra fou el bàndol "nacional". I després, vaig continuar –com una molt bona part d'espanyols, i de catalans, malgrat el que s'hagi pogut dir després– en aquest mateix bàndol majoritari, fins que Franco va morir-se de vell. Ara bé, no hi ha enlloc cap constància, ni documental ni verbal, de cap mena d'indicació, suggeriment o consell que m'hagués arribat des de l'Opus Dei sobre aquestes qüestions. En tot cas, jo em vaig guiar per les meves pròpies idees polítiques, adquirides

de molt abans de la meva coneixença de l'Opus Dei.

Jo no vaig qüestionar els fonaments, però sí que vaig intentar canviar unes quantes coses. Com a procurador a les Corts –pel fet de ser rector de Salamanca–, alguns dels meus intents han quedat reflectits a les actes de diversos debats previs a la promulgació d'unes lleis, en l'elaboració de les quals vaig intentar intervenir. Certament, poc es va aconseguir, o res, perquè vaig trobar-m'hi molt sol. Però és de justícia anotar que es van fer, per la meua part, aquells intents.

Als arxius de les Corts es conserva documentació sobre les meves intervencions relacionades amb tres qüestions que, en aquell moment, tingueren una gran repercussió: la “Ley de representación familiar” (maig de 1967), la “Ley del Movimiento” (juny de 1967) i la “Ley

del servicio militar” (juny de 1968). En el primer cas, vaig defensar la necessitat que es reconegués el principi d’associació i un mínim de pluralisme social, mirant de fer veure als altres membres de la Comissió que el “Principio de representación orgánica”, que la majoria dels altres procuradors defensaven, no servia perquè l’Estat pogués dialogar amb la societat, atès que unes associacions delegades de l’autoritat només representarien el mateix Estat i, per tant, s’estaria postulant un futur “diàleg” de l’Estat amb ell mateix. La discussió (hi hagué discussió!) acabà malament, amb amenaces.

Pel que fa a la “Ley del Movimiento”, vaig tornar a defensar que calia reconèixer l’associacionisme polític, que possibilités, ni que fos al si del mateix Movimiento, aquell mínim “contraste de pareceres” del qual es parlava aquells dies, per evitar el

creixent indiferentisme, sobretot en el jovent, la també puixant violència, l'existència de la qual les autoritats sempre s'entestaven a no reconèixer, i la politització de tots els àmbits de la vida civil i fins i tot religiosa: en definitiva, que l'absència oficial de política –que “la gent no s’ha de preocupar per la política”, era una de les màximes del règim– havia anat creant una crispació general en tots els àmbits ciutadans.

Vaig citar l'obra de Cambó, *Per la concòrdia*, que el polític català adreçà als compatriotes dels anys vint: «La política del tot o res hauria de ser radicalment proscria... Molts dels contratemps soferts, a aquesta política del tot o res es deuen.» Vaig parlar també dels recents avenços en la mateixa Església catòlica, que al Concili Vaticà II havia obert les portes en el seu si a tan distintes sensibilitats.

No vaig tenir gaire més èxit que l'altra vegada, tot i que en aquella ocasió sí que hi va haver un cert rebombori públic.

Un any després, es discutia en comissió la “Ley de servicio militar”. Se'm va acudir sol·licitar una disminució del temps de reclutament obligatori, la possibilitat d'establir un servei social complementari al de les armes, i la necessitat d'oferir als soldats una preparació suficient, professional o cultural, durant el temps del servei militar. Aquí, les rèpliques van ser més fortes. Havia tocat una qüestió especialment punyent: l'exèrcit. Les respostes de García Rebull, Abella, Correa Véglison, Barroso, Rodrigo, Fernández-Cuesta i Argamentería, unànimes, no es van fer esperar. Argumentaren des de tots els punts de vista contra les meves propostes, i els seus al·legats foren acollits amb

víctors per part de tota la resta de procuradors.

Després, recordo una tremenda topada que vam tenir Villar Palasí i jo l'any 69 o el 70, amb motiu d'una audiència que va concedir al claustre de medicina de la Universitat de Barcelona, per parlar de la necessitat de fer una nova facultat de medicina i un nou hospital. N'hi vaig dir de molt gruixudes, veient que no ens feia cas, però no ho va entomar gaire bé. El vaig acusar públicament de malversador de cabals públics, perquè ens havia deixat sense facultat després d'haver-ho promès.

El juny de 1975 hi va haver una petita polèmica a la premsa de Barcelona per unes declaracions on em mostrava contrari a la “caça de bruixes” contra els comunistes, per bé que em manifestava alhora prou llunyà –si és que feia falta– dels postulats marxistes. Deia que no

tenia raó de ser “la persecució dels comunistes reals o suposats”, ja que “tothom, siguin les que siguin les seves idees, mereix el mateix respecte”. També atacava “l’anticomunisme de la por, una postura política negativa i defensiva, sense programa ni objectius propis, que resten anul·lats per l’obsessiva preocupació d’un conservadorisme liberalcapitalista, immobilista, i per l’atribució de tots els mals a l’enemic”. La polèmica havia estat desfermada per la revista *Destino*, que, en efecte, semblava que advocava aleshores per reprendre la percaça dels “rojos”. A Espanya es vivien, en qualsevol cas, els últims badalls del franquisme, i aquesta mena de manifestacions públiques ajudaven a situar la gent en una o l’altra banda de l’anomenat *búnker*. Ja en parlarem en una altra ocasió.

Continuo viu. No puc estar ni un dia sense saber què ha passat al món, i al

seu voltant. Solc escoltar els butlletins de notícies d'una cadena catalana, quan sóc aquí, i sempre que puc, almenys un dels informatius diaris de la BBC, en una ràdio força bona que em va facilitar fa molts anys la família. M'agrada llegir, cada setmana, una publicació que recull els discursos i textos més significatius del Papa. A molta gent li he dit durant aquests anys, però ja des del mateix vespre del 16 d'octubre de 1978, que el Pontífex polonès seria transcendent, i passaria a la història. Li tinc una gran admiració.
